

Direkta borgmästarsval och val av kommundelsorgan

MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN

1 Målsättning

De lagstiftningsändringar som föreslås i propositionen gör det möjligt att välja såväl borgmästare som delområdesorgan genom direkta val. Målet är att de ändringar som föreslås i kommunallagen och vallagen ska träda i kraft 2016. Direkta val kan då tillämpas i kommunerna i samband med kommunalvalet i april 2017.

I de föreslagna bestämmelserna har särskild uppmärksamhet fästs vid att de krav som i grundlagen uppställts på kommunalt självstyre och kommunal demokrati uppfylls och vid kommuners skyldigheter som gäller tryggnad av de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessutom har man i synnerhet vid valet av delområdesorgan fäst uppmärksamhet vid och bedömt jämlikheten mellan invånare i olika kommundelar och kommuner.

Genom att införa direkt borgmästarval kan man i kommunen främja öppenheten och legitimiteten hos det politiska stödsystemet för beslutsfattande bland kommuninvånarna.

Genom att införa kommundelsval kan man i kommunen främja den lokala representativiteten i det demokratiska beslutsfattandet. De ledamöter som väljs direkt av invånarna i ett delområde i kommunen bör bättre än för närvarande kunna framföra sina åsikter till det kommunala beslutsfattandet, och betydelsen av regional information bör öka i beslutsfattandet. Genom modellen strävar man således efter att stärka det regionala påverkandet och att säkerställa det underskott på representativitet som eventuellt kan förekomma i en större kommun.

I förslagen har man beaktat bestämmelserna i den nya kommunallagen, som riksdagen godkände i mars 2015. Dessutom har man i förslagen strävat efter att beakta lagstiftningsprojekt som pågår inom olika sektorer. Av dessa påverkas kommunernas ställning och uppgifter i synnerhet av servicestrukturreformen inom social- och hälsovården. Det faktum att reformen inte är färdig har försvårat beredningen av bestämmelserna om direkta val, eftersom det i denna situation har varit svårt att bedöma både behovet av och betydelsen av bestämmelser med tanke på kommuninvånarnas demokratiska rättigheter som helhet.

1.1 Direkt borgmästarval

I denna proposition föreslås det att kommunallagen och vallagen ändras så att det blir möjligt att utse borgmästare genom direkta val.

1.1.1 Ställningen för en borgmästare som utsetts genom direkta val

Ställningen och uppgifterna för en borgmästare som utsetts genom direkta val ska i regel motsvara dem för en borgmästare som väljs av fullmäktige enligt den gällande kommunallagen. Även en borgmästare som utses genom direkta val ska således vara ordförande för kommunstyrelsen och kommundirektör. Borgmästaren är förtroendevald i kommunen och hans eller hennes mandattid är fullmäktiges mandattid.

Kommunen kan övergå till ett ledningssystem med direktvald borgmästare genom ett vanligt majoritetsbeslut i fullmäktige.

Borgmästarval ska förrättas i samband med kommunalval. En person kan då samtidigt vara kandidat vid val av både borgmästare och fullmäktigeledamot, och om personen väljs till bägge kan han eller hon samtidigt sköta uppgiften som ledamot och borgmästare. Inte heller enligt den gällande kommunallagen mister en borgmästare som valts av fullmäktige sin valbarhet till fullmäktige på den grunden att fullmäktige har valt honom eller henne till borgmästare. Det är inte motiverat att en borgmästare som väljs genom borgmästarval i detta hänseende ska ha en svagare ställning än en borgmästare som väljs av fullmäktige.

Om personen samtidigt kan sköta uppgiften som ledamot och borgmästare innebär detta också att personen i princip kan väljas inte bara till borgmästare utan också t.ex. till fullmäktiges ordförande. Detta är möjligt redan enligt de gällande bestämmelserna om borgmästare. Kommunen ska i sig ha möjlighet att utforma sitt ledningssystem enligt lokala omständigheter och behov, varvid det i vissa situationer kan vara ändamålsenligt att förena uppgiften som borgmästare och fullmäktiges ordförande. Med tanke på demokratin kan det dock anses skadligt om så vidsträckta befogenheter koncentreras hos en enda person för en längre tid. I anslutning till detta har det också framförts åsikter om att man bör begränsa antalet på varandra följande mandatperioder för borgmästare, t.ex. till två mandatperioder. Arbetsgruppen föreslår emellertid inte en begränsning av antalet mandatperioder.

Fullmäktige kan återkalla uppdraget även för en borgmästare som utsetts genom direkta val, om denne inte åtnjuter fullmäktiges förtroende. För återkallande av uppdraget som borgmästare krävs kvalificerad majoritet och att minst två tredjedelar av alla fullmäktigeledamöter understöder det. Rätten att återkalla uppdraget framhäver fullmäktiges ställning som kommunens högsta beslutande organ, trots att borgmästaren har utsetts genom direkta val. Tröskeln att återkalla uppdraget är högre än i fråga om en borgmästare som valts av fullmäktige, för att kommuninvånarnas viljeyttring i valet ska beaktas. Den praxis som tillämpas i centraleuropeiska länder om att beslutet om återkallande av uppdraget fattas genom en folkomröstning kan inte motiveras i det finländska systemet, även om det är möjligt att som en del av processen ordna en rådgivande folkomröstning.

1.1.2 Förrättande av borgmästarval

Röstberättigade i borgmästarval är de kommuninvånare som har rösträtt i kommunalval. Vid borgmästarval används samma rösträttsregister som vid kommunalval. Vid borgmästarval utgör kommunen en valkrets.

Borgmästarkandidaten ska vara kommuninvånare i kommunen i fråga. Till denna del skiljer sig regleringen från den reglering som gäller borgmästare som väljs av fullmäktige.

Borgmästarkandidater kan ställas upp av alla partier som är införda i partiregistret samt av valmansföreningar. För att bilda en valmansförening krävs minst två procent av kommunens röstberättigade invånare. Ett parti eller en valmansförening får ställa upp endast en kandidat.

Kommunen bör underrätta justitieministeriet senast den 90 dagen före valdagen om förrättande av borgmästarval. I borgmästarvalet utses den kandidat till borgmästare som vid ett direkt val får mer än hälften av de avgivna rösterna. Borgmästaren kan i princip väljas vid en enda valförrättning, varvid den kandidat som har fått flest röster väljs direkt. Detta kan ändå leda till en situation där borgmästaren väljs med ett mycket litet antal röster. Det föreslås därför att fullmäktige på förhand bör besluta hur det ska förfaras om ingen av kandidaterna får mer än hälften av rösterna vid den första valomgången. Fullmäktige kan välja mellan två alternativt valbara valsätt.

I det första alternativet ska det efter den första valomgången, i likhet med vid presidentval, ordnas en andra valomgång mellan de två kandidater som har fått flest röster. Detta alternativ kan bäst säkerställa kommuninvånarnas möjligheter att påverka. Kommunen svarar för kostnaderna för den andra valomgången.

I det andra alternativet görs det slutliga valet av fullmäktige. I stället för att det ordnas en andra valomgång ska fullmäktige då välja borgmästare mellan de två kandidater som har fått flest röster vid den första valomgången. I detta alternativ kan det dock inte anses att kravet på direkt folkval förverkligas ända till valets slut.

Borgmästarval ska förrättas i samband med kommunalval så att det första valet förrättas på valdagen för kommunvalet. Om ingen av kandidaterna får mer än hälften av de avgivna rösterna vid den första omgången, ska det slutgiltiga valet förrättas genom det valsätt som fullmäktige på förhand har beslutat. Om fullmäktige har beslutat att det förrättas ett andra val, är valdagen den andra söndagen efter det första valet.

Den kommunala centralvalnämnden ska svara för de myndighetsuppgifter som hänför sig till kandidatuppställningen och resultaträkningen vid borgmästarval. Vid borgmästarval förrättas förhandsröstning endast inom den aktuella kommunen. Möjligheten till förhandsröstning är således inte lika omfattande som vid kommunalval. Detta därför att den kommunala centralvalnämnden inte ska belastas av en oskälig arbetsmängd och av kostnaderna för att sända röstsedlar till alla förhandsröstningsställen i Finland och utomlands. Dessutom skulle hanteringen av flera olika kommuners röstsedlar för borgmästarval vid alla de allmänna förhandsröstningsställena sannolikt leda till tekniskt kaos och äventyra ett störningsfritt förrättande av kommunalval. Vid en eventuell andra omgång vid borgmästarval är det inte ens möjligt att ordna förhandsröstning utanför kommunen, eftersom valmyndigheterna inte längre arbetar i de övriga kommunerna.

Om en borgmästarkandidat avlider innan valförrättningen avslutats, alltså innan det första eller andra valet förrättats, ska förrättandet av valet upphöra. I sådana fall ska fullmäktige besluta om det ska förrättas ett nytt borgmästarval eller om fullmäktige ska välja borgmästare i enlighet med förfarandet i gällande lag. På grund av de praktiska åtgärder som är förknippade med valförrättande och de tidsfrister som anges i lag är det inte möjligt att förrätta ett nytt val i samband med kommunalvalet. Ett nytt val kan förrättas tidigast den första söndagen närmast efter det att 50 dagar har förflutit från fullmäktiges beslut. Om kommunen beslutar att förrätta ett nytt borgmästarval, ska den svara för alla kostnader som föranleds av valet.

1.2 Delområdesorgan som utses genom val

I denna proposition föreslås det att kommunallagen och vallagen ändras så att det blir möjligt att utse delområdesorgan genom direkta val.

Organens karaktär påverkas också av valsättet, i synnerhet kandidatuppställningen, där man kan betona antingen möjligheten för invånarna i området att direkt ställa upp kandidater genom valmansföreningar eller den politiska representativiteten. Antalet ledamöter i delområdesorganet och det proportionella valsättet kan leda till att de grupperingar som även i övrigt får flest röster i kommunen väljs till organet.

1.2.1 Ställningen och uppgifterna för ett genom val tillsatt delområdesorgan

Enligt propositionen kan fullmäktige besluta att ledamöterna i delområdesorganen tillsätts genom val (*kommundelsval*) som förrättas samtidigt med kommunalval. Fullmäktige beslutar också om antalet delområdesorgan och om områdesgränserna inom kommunen samt om antalet ledamöter i delområdesorganet.

De genom val tillsatta delområdesorganen är antingen nämnder eller direktionser på motsvarande sätt som övriga delområdesorgan som avses i kommunallagen. Eftersom delområdesorganen är officiella kommunala organ kan de tilldelas kommunal beslutanderätt och också själva på eget initiativ lägga fram förslag och ta upp ärenden till behandling.

Det finns stora skillnader mellan de modeller för delområdesorganen som för närvarande tillämpas i kommunerna, vilket också gäller eventuella kommande behov. Av denna anledning föreslås i kommunallagen inga särskilda bestämmelser om uppgifterna för de genom val tillsatta delområdesorganen, utan de bestäms enligt 36 § i den nya kommunallagen på motsvarande sätt som uppgifterna för andra delområdesorgan. Delområdesorganet har således som lagstadgade uppgifter att påverka det kommunala beslutsfattandet och utveckla delområdet i kommunen. Delområdesorganet ska även ges tillfälle att ge sitt utlåtande vid beredningen av kommunstrategin samt budgeten och ekonomiplanen samt i frågor där det avgörande som träffas på ett betydande sätt kan påverka livsmiljön, arbetet eller övriga förhållanden för kommuninvånarna och dem som utnyttjar servicen. Bestämmelser om delområdesorganets övriga uppgifter finns inte i lag, utan kommunen får själv besluta om dem i förvaltningsstadgan.

Eftersom ett genom val tillsatt organ kan anses ha ett klart starkare mandat att påverka utvecklingen i sitt område, är det ändamålsenligt att fullmäktige också ger det mer vidsträckt uppgifter i förvaltningsstadgan. Uppgifterna bör vara tillräckligt verkningfulla, dock så att kommunfullmäktige har ansvar för den övergripande styrningen. Organet kan exempelvis delta i planering, utveckling och beslutsfattande som gäller det egna området och närservicen.

Fullmäktige beslutar i vilken mån fullmäktige delegerar andra uppgifter än de som enligt lagen hör till fullmäktiges befogenhet till delområdesorganet. Fullmäktige kan följa den modell som tillämpas i Rovaniemi och ge mycket besluts- och budgetmakt till delområdesorganet när det gäller att utveckla området och närservicen. Uppgifterna kan t.ex. gälla bildnings-, fritids-, ungdoms-, kultur- och socialtjänster samt närmiljön. Delområdesorganen kan också ha uppgifter i anslutning till planläggning. Delområdesorganen ska enligt 36 § i den nya kommunallagen ges tillfälle att ge sitt utlåtande om delområdets general- och detaljplan och förändringar i dessa.

Om det finns delområdesorgan endast i vissa delområden i kommunen och de får betydande planeringsuppgifter och andra uppgifter i anslutning till service, ska kommunen beakta att det då kan uppstå olika praxis i fråga om service i olika delar av kommunen. Det är nödvändigt att i förvaltningsstadgan ange de förfaranden och verksamhetsprinciper enligt vilka växelverkan och uppgiftsfördelningen mellan ett delområdesorgan och kommunens övriga organ samt tjänsteinnehavarna samt frågorna om behörighetsförhållanden organiseras.

Om det finns genom val tillsatta delområdesorgan endast i vissa delområden i kommunen, bör kommunen exempelvis med utnyttjande av sådana möjligheter att delta och påverka som avses i 5 kap. i kommunallagen se till att kommuninvånarna inte i fråga om sina möjligheter att påverka försätts i en ojämlig ställning beroende på vilken kommunedel de är bosatta i.

1.2.2 Förrättande av kommundelsval

Kommundelsval ska alltid förrättas i samband med kommunalval. Kommunen bör underrätta justitieministeriet senast den 90 dagen före valdagen om förrättande av kommundelsval. I samband med detta ska kommunen också meddela i vilket eller vilka av kommunens delområden valet förrättas och antalet ledamöter som väljs till organet eller organen.

Rösträtt har de kommuninvånare som är bosatta i kommundelen i fråga och som har rösträtt i kommunalval och valbara är de kommuninvånare som är bosatta i kommundelen och som är allmänt valbara och valbara till organet i fråga.

Kandidater i kommunvalsval kan ställas upp antingen enligt alternativ 1 som man gör vid kommunalval, alltså av både valmansföreningar och partier, eller enligt alternativ 2 av endast valmansföreningar för betonande av invånarnas direkta möjligheter att påverka.

- 1) Om kandidater kan ställas upp inte bara av valmansföreningar utan även av partier, kan de genom val tillsatta delområdesorganen ses mer som en förlängning av kommunens representativa system. Detta kan stärka organets samband med kommunens övriga system med förtroendevalda. Det kan också leda till att det regionala påverkandet blir politiserat och fjärrnar organen från invånarnas möjligheter att delta och påverka.
- 2) Modellen som grundar sig på att kandidater endast får ställas upp av valmansföreningar betonar att systemet är opolitiskt, har en regional karaktär och en roll som en direkt kanal för kommuninvånarna att påverka. Motivationen till att ställa upp som kandidat kommer då ur invånarnas självständiga och uppriktiga intresse av att påverka frågor i sitt eget närområde. Modellen motsvarar det opolitiska verksamhetssätt som i områdesnämnderna i Rovaniemi har konstaterats vara fungerande och den beaktar kommunernas önskemål om att delområdesorganens roll inte ska fjärma sig från invånarnas möjligheter att delta och påverka till följd av en partipolitisk kandidatuppställning.

I kommunvalsval är valkretsen ett av fullmäktige utsett delområde som kan bestå av ett eller flera röstningsområden. Ungefär en tredjedel av kommunerna utgör för närvarande endast ett röstningsområde. Eftersom kommunerna själva beslutar om antalet röstningsområden, får de om de så vill ändra indelningen i röstningsområden, om indelningen inte är ändamålsenlig med tanke på förrättandet av kommunvalsval. Det föreslås att användningen av en indelning i valkretsar som avviker från indelningen i röstningsområden inte ska möjliggöras vid kommunvalsval, eftersom detta leder till oändamålsenligt mycket extra administrativt arbete för den kommun som ordnar valet och för Befolkningsregistercentralen.

Kommundelsval ska i tillämpliga delar förrättas enligt samma förfaranden som kommunalval. Om endast valmansföreningar har rätt att ställa upp kandidater vid kommundelsval, bestäms valresultatet enligt deras personliga röstetal. Organet består då av de kandidater som fått flest röster.

Om både partier och valmansföreningar har rätt att ställa upp kandidater vid kommundelsval, är kommundelsvalet i likhet med kommunalvalet ett proportionellt val. Ett parti, ett valförbund eller en gemensam lista kan ställa upp högst en och en halv gång så många kandidater som antalet ledamöter i delområdesorganen som ska utses. Resultatet beräknas enligt d'Hondts metod. Eftersom det kan antas att antalet ledamöter i organen sannolikt inte blir särskilt stort, ska det beaktas att den dolda spärren i proportionella val nog kan bli hög i valet av ledamöter.

Kandidatansökningarna ska riktas till den kommunala centralvalnämnden. Inga nya valmyndigheter föreslås bli inrättade. Vid kommundelsval används samma rösträttsregister som vid kommunalval. I rösträttsregistret antecknas beträffande den röstberättigade den kommunal i vilken den röstberättigade får rösta. Den kommunala centralvalnämnden låter tillverka röstsedlar för kommundelsvalet och sköter även distributionen av dem till valförrättarna på de allmänna förhandsröstningsställena och vid hemmaröstning samt till valbestyrelser och valnämnder. I övrigt används samma handlingar vid kommundelsval som vid kommunalval.

Vid kommundelsval förrättas förhandsröstningen endast i den aktuella kommunen, precis som vid borgmästarval. Förrättande av förhandsröstning i hela landet ökar avsevärt den administrativa bördan för kommunens valmyndigheter samt kommunens kostnader, försvårar röstningssituationen ur väljarens synvinkel och kan förorsaka missförstånd.

Lagförslag

1. Lag om ändring av kommunallagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i kommunallagen (/) rubriken för 20 § samt 44 §, 45 § 1 mom. och 70 §, *fogas* till 20 § nya 4 och 5 mom. och till lagen nya 36 a, 44 a och 44 b § samt *upphävs* 34 § 3 mom., varvid det nuvarande 4 mom. blir 3 mom., som följer:

20 §

Rösträtt i kommunalval, borgmästarval och kommundelsval

Rösträtt i borgmästarval har de personer som avses i 1 och 2 mom.

Rösträtt i kommundelsval har de personer som avses i 1 och 2 mom. och som är bosatta inom delområdet i kommunen.

36 a §

Tillsättande av ledamöter i delområdesorganet genom val

Fullmäktige kan besluta att ledamöterna i delområdesorganet tillsätts genom val (*kommundelsval*) som förrättas samtidigt med kommunalval. Delområdet består då av ett eller flera sådana röstningsområden som avses i vallagen.

Valbara i kommundelsval är de personer som avses i 74 § och som är bosatta inom delområdet. På kommundelsval tillämpas i övrigt det som föreskrivs om kommunalval i denna lag samt bestämmelserna i vallagen.

3 mom., alternativ 1:

För de ledamöter som tillsätts genom kommundelsval utses ersättare med iakttagande i tillämpliga delar av det som föreskrivs i 17 §.

3 mom., alternativ 2:

För de ledamöter som tillsätts genom kommundelsval utses ersättare med iakttagande i tillämpliga delar av det som föreskrivs i 17 §. Om fullmäktige i enlighet med 159 i § i vallagen har beslutat att kandidater endast får ställas upp av valmansföreningar, är ersättarna de icke invalda kandidaterna i den ordningsföljd som storleken av deras röstetal anger.

Fullmäktige ska senast den 90 dagen före valdagen vid kommunalval underrätta justitieministeriet om förrättandet av kommundelsval och om vilket eller vilka av kommunens röstningsområden som utgör ett delområde och hur många ledamöter i delområdesorganet som tillsätts genom kommundelsval. Fullmäktiges beslut om förrättandet av kommundelsval får verkställas innan det har vunnit laga kraft. Beslutet får dock inte börja verkställas, om förvaltningsdomstolen förbjuder verkställigheten.

44 §

Borgmästare

Borgmästaren är förtroendevald i kommunen och ordförande för kommunstyrelsen.

Borgmästaren har rätt att föra kommunstyrelsens talan och att få upplysningar av kommunens myndigheter och ta del av deras handlingar, om inte något annat följer av sekretessbestämmelserna.

Borgmästaren kan väljas högst för fullmäktiges mandattid och mandattiden fortgår tills en ny borgmästare eller kommundirektör har blivit vald.

Borgmästaren väljs av fullmäktige. Fullmäktige kan dock besluta att borgmästaren ska väljas av kommuninvånarna vid ett direkt och hemligt val (*borgmästarval*) som förrättas samtidigt med kommunalval.

Fullmäktige kan under pågående mandattid återkalla uppdraget för borgmästaren, om denne inte åtnjuter fullmäktiges förtroende. För återkallande av uppdraget för en borgmästare som utsetts genom borgmästarval krävs det att minst två tredjedelar av alla fullmäktigeledamöter understöder beslutet om detta.

44 a §

Val av borgmästare i fullmäktige

Fullmäktige kan besluta att borgmästaren ska vara fullmäktigeledamot i kommunen i fråga. En person förlorar inte sin valbarhet till fullmäktige på den grunden att han eller hon väljs till borgmästare. Till borgmästare kan också väljas en person som inte är valbar till kommunstyrelsen eller till en nämnd.

Val av borgmästare ska förrättas innan kommunstyrelsen väljs. Om ingen i valet av borgmästare har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, förrättas nytt val mellan de två som har fått flest röster. Den som i detta val har fått flest röster blir vald.

44 b §

Val av borgmästare genom borgmästarval

Till borgmästare kan väljas en i 71 § avsedd person som är valbar till kommunens förtroendeuppdrag. På borgmästarval tillämpas i övrigt det som föreskrivs i denna lag och i vallagen.

Den kandidat som i borgmästarvalet har fått mer än hälften av de avgivna rösterna blir vald till borgmästare. Om ingen av kandidaterna har fått mer än hälften av de avgivna rösterna

- 1) ska det i kommunen efter två veckor förrättas ett andra val mellan de två kandidater som har fått flest röster; till borgmästare väljs då den kandidat som i det andra valet har fått flest röster, eller
- 2) ska fullmäktige välja borgmästare mellan de två kandidater som har fått flest röster; till borgmästare väljs då den kandidat som har fått flest röster.

Om endast en kandidat har ställts upp i borgmästarvalet, blir han eller hon utsedd till borgmästare utan val. Om en kandidat som ställts upp i borgmästarvalet får bestående förhinder eller avlider innan valförrättningen har avslutats eller om den som valts till borgmästare får bestående förhinder eller avlider innan han eller hon har tillträtt sitt ämbete, ska förrättandet av borgmästarvalet upphöra. Fullmäktige kan besluta att ett nytt val ska förrättas eller välja borgmästare enligt 44 a §.

Om en borgmästare som utsetts genom borgmästarval har beviljats avsked, skilts från sitt uppdrag, avlidit eller fått bestående förhinder, ska fullmäktige välja en ny borgmästare för den återstående mandattiden.

Fullmäktige ska underrätta justitieministeriet om förrättande av borgmästarval och om vilket av valförfarandena i 2 mom. som tillämpas i kommunen. Anmälan ska göras senast den 90 dagen före valdagen vid kommunalval. Anmälan om förrättande av ett nytt borgmästarval enligt 3 mom. ska dock göras omedelbart efter fullmäktiges beslut. Fullmäktiges i 44 § 4 mom. och i 2 och 3 mom. i denna paragraf avsedda beslut om valförfarande får verkställas innan det har vunnit laga kraft. Beslutet får dock inte börja verkställas, om förvaltningsdomstolen förbjuder verkställigheten.

45 §

Biträdande borgmästare

En kommun kan vid sidan av borgmästaren ha biträdande borgmästare som väljs av fullmäktige. De biträdande borgmästarna är förtroendevalda, och på mandattiden och valbarheten för dem tillämpas det som i 44 § 3 mom. och 44 a § 1 mom. föreskrivs om borgmästare. Fullmäktige kan under pågående mandattid återkalla uppdraget för en biträdande borgmästare, om denne inte åtnjuter fullmäktiges förtroende.

70 §

Samtycke till förtroendeuppdrag och avgång från förtroendeuppdrag

Till ett förtroendeuppdrag får väljas endast den som har gett sitt samtycke till att ta emot uppdraget. Som kandidat vid val av fullmäktige, borgmästare och ledamot i delområdesorganet får endast ställas upp den som skriftligen har gett sitt samtycke till att ta emot uppdraget.

En förtroendevald samt en person som är på förslag till något annat förtroendeuppdrag än fullmäktigeledamot, genom val utsedd borgmästare eller ledamot i det genom val tillsatta delområdesorganet ska på begäran av fullmäktige eller organet i fråga lämna en redogörelse för de omständigheter som kan vara av betydelse vid bedömningen av om han eller hon är valbar.

Den som har giltiga skäl kan avgå från ett förtroendeuppdrag. Det organ som utser den förtroendevalda beslutar om beviljande av avsked. Fullmäktigeledamöter och ersättare samt ledamöter och ersättare i det genom val tillsatta delområdesorganet beviljas avsked av fullmäktige.

2. Lag om ändring av vallagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i vallagen (714/1998) 1–3, 7 och 188 § samt fogas till lagen nya 11 a och 11 b kap. som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Utöver vad som i grundlagen och kommunallagen (365/1995) föreskrivs om val innehåller denna lag bestämmelser om förrättandet av

- 1) val av riksdagsledamöter (*riksdagsval*),
- 2) val av republikens president (*presidentval*),
- 3) kommunalval,
- 4) val av kommunens borgmästare (*borgmästarval*),**
- 5) val av kommunens delområdesorgan (*kommundelsval*),**
- 6) val av finländska ledamöter till Europaparlamentet (*Europaparlamentsval*).

Bestämmelser om kommunalval i landskapet Åland finns i landskapets lagstiftning.

2 §

Rösträtt

Röstberättigad vid riksdagsval, presidentval och Europaparlamentsval är varje finsk medborgare som senast på valdagen fyller 18 år. Vid presidentval ska rösträttsåldern uppnås senast på valdagen under det första valet.

Röstberättigade vid Europaparlamentsval är också sådana medborgare i andra medlemsstater i Europeiska unionen som senast på valdagen fyller 18 år och som har i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland eller som är anställda inom Europeiska unionen eller en i Finland verksam internationell organisation eller som är familjemedlemmar till sådana personer, om de bor i Finland och om uppgifterna om dem har registrerats i

befolkningsdatasystemet på det sätt som föreskrivs i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009). Röstberättigade i Finland är dock inte de som förlorat sin rösträtt vid Europaparlamentsval på grund av ett beslut i ett enskilt civilrättsligt eller straffrättsligt ärende i den stat i vilken de är medborgare (*hemstat*).

Bestämmelser om rösträtt vid kommunalval finns i grundlagen och kommunallagen, **och bestämmelser om rösträtt vid borgmästarval och kommundelsval finns i kommunallagen.**

Rösträtten får inte utövas genom ombud.

3 §

Valbarhet

Bestämmelser om valbarhet vid riksdagsval och om behörighet att bli vald till republikens president finns i grundlagen, och bestämmelser om valbarhet vid kommunalval, **borgmästarval och kommundelsval finns** i kommunallagen. Bestämmelser om valbarhet vid Europaparlamentsval finns i 164 §.

7 §

Valkretsar vid övriga val

Vid presidentval och Europaparlamentsval utgör landet en valkrets. Vid det tekniska förrättandet av dessa val följs valkretsindelningen vid riksdagsval enligt vad som bestäms nedan.

Vid kommunalval **och borgmästarval** är kommunen valkrets. **Vid kommundelsval är det av fullmäktige fastställda delområdet i kommunen valkrets.**

11 a kap.

Borgmästarval

159 a §

Förrättande av borgmästarval

Borgmästarval ska förrättas i samband med kommunalval. Bestämmelser om borgmästarval finns i kommunallagen och i detta kapitel, och i tillämpliga delar tillämpas även det som i denna lag föreskrivs om kommunalval.

Valdagen vid borgmästarval är valdagen för kommunalval. Om det vid borgmästarval förrättas ett andra val, är valdagen den andra söndagen efter det första valet.

Vid borgmästarval används samma rösträtsregister som vid kommunalval.

Vid borgmästarval förrättas förhandsröstning endast inom kommunen i fråga.

Den kommunala centralvalnämnden ska bestämma färgen på den röstsedel som används vid borgmästarvalet samt låta tillverka röstsedlar och sköta distributionen av dem till valförrättarna på de allmänna förhandsröstningsställena och vid hemmaröstning samt till valbestyrelser och valnämnder. Vid borgmästarval används i övrigt de handlingar som avses i 50 och 70 § och som används vid kommunalval.

159 b §

Uppställande av kandidater

Vid borgmästarval får en kandidat ställas upp av

- 1) partier,
- 2) röstberättigade som har bildat en valmansförening.

Ett partis kandidat ställs upp av en i 149 § avsedd förening som företräder partiets personmedlemmar i kommunen.

För att bilda en valmansförening som ställer upp en kandidat vid borgmästarval krävs minst två procent av kommunens röstberättigade invånare.

Ett parti eller en valmansförening får ställa upp endast en kandidat. Partier får ha samma kandidat. Inga valförbund eller gemensamma listor bildas när en gemensam kandidat ställs upp.

159 c §

Kandidatansökningar och inlämnande av sådana

Kandidatansökan vid borgmästarval ska innehålla

- 1) kandidatens namn och titel, yrke eller syssla som anges med högst två uttryck; vid sidan av eller i stället för förnamnet kan användas ett allmänt känt tilltalsnamn eller förnamnet förkortat; kandidatansökan får inte innehålla några andra uppgifter om kandidaten, utom då sådana behövs för att precisera kandidatens identitet,
- 2) ett av kandidaten undertecknat och med kandidatens personbeteckning försett samtycke till att ställa upp som kandidat för partiet eller valmansföreningen i fråga samt samtycke till att ta emot borgmästarämbetet.

Ett partis kandidatansökan ska utöver det som anges i 1 mom. innehålla

- 1) ett meddelande från dem som har rätt att teckna partiets namn om att den förening på vars vägnar partiets valombud uppträder företräder partiets personmedlemmar i kommunen,
- 2) ett meddelande från den förening som företräder partiet med partiets valombuds och valombudets ersättares namn, personbeteckning och kontaktinformation samt fullmakt av föreningen för partiets valombud och valombudets ersättare.

En valmansförenings kandidatansökan ska utöver det som anges i 1 mom. innehålla

- 1) valmansföreningens stiftelseurkund,

2) valombudets och valombudets ersättares namn, personbeteckning och kontaktinformation.

Valombudet ska datera och underteckna kandidatansökan och försäkra att kandidaten är valbar. Valmansföreningens valombud ska dessutom försäkra att valmansföreningens medlemmar själva har undertecknat stiftelseurkunden.

Ansökan om att en kandidat ska tas upp i kandidatförteckningen för borgmästarvalet ska av valombudet lämnas in till den kommunala centralvalnämnden senast den 40 dagen före valdagen före klockan 16.

159 d §

Myndighetsuppgifter vid kandidatuppställning

Kandidatansökningarna vid borgmästarval behandlas av den kommunala centralvalnämnden.

Vid det sammanträde som avses i 36 § bestämmer den kommunala centralvalnämnden genom lottning kandidaternas inbördes ordningsföljd och tilldelar kandidaterna ett nummer i enlighet med denna, med 2 som första nummer. Vid det andra valet vid borgmästarval har kandidaterna samma nummer som vid det första valet.

Den kommunala centralvalnämnden gör över borgmästarkandidaterna upp en kandidatförteckning för borgmästarvalet, om vilken det bestäms i 41 och 42 §.

159 e §

Val av enda kandidat till borgmästare

Om endast en godtagbar kandidatansökan har lämnats in inom föreskriven tid, blir kandidaten i fråga utsedd till borgmästare utan val. Den kommunala centralvalnämnden ska konstatera detta och underrätta fullmäktige och den som har valts till borgmästare om detta.

159 f §

Resultatet vid borgmästarval

Den kommunala centralvalnämnden ska fastställa det slutliga antal röster som avgetts för varje kandidat och det totala antalet röster vid ett sammanträde som börjar klockan 10 den andra dagen efter borgmästarvalet.

Om någon kandidat vid valet har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, ska centralvalnämnden konstatera att han eller hon har blivit vald till borgmästare samt underrätta fullmäktige och den som har valts till borgmästare om detta och utfärda en kungörelse om valresultatet, som ska offentliggöras på det sätt som kommunens tillkännagivanden meddelas för kännedom.

Om ingen av kandidaterna har fått majoriteten av de avgivna rösterna, ska centralvalnämnden sedan den konstaterat detta, utan dröjsmål den andra dagen efter valdagen utfärda en kungörelse om valresultatet, som ska offentliggöras på det sätt som kommunens tillkännagivanden meddelas för kännedom. I kungörelsen ska anges vilket antal röster varje kandidat har fått i valet. I kungörelsen ska utifrån vad fullmäktige enligt 44 b § 2 mom. i kommunallagen har beslutat även tillkännages antingen

- 1) att valet av borgmästare sker vid ett andra val mellan de två kandidater som har fått flest röster samt vilka de två kandidaterna är och vilka nummer kandidaterna har vid det andra valet, eller
- 2) att fullmäktige väljer borgmästare mellan de två kandidater som har fått flest röster och vilka de två kandidaterna är.

159 g §

Resultatet av det andra valet vid borgmästarval

Den kommunala centralvalnämnden ska vid ett sammanträde som börjar senast klockan 18 den tredje dagen efter valdagen för det andra valet vid borgmästarval fastställa det slutliga antalet röster som vid det andra valet har avgivits för vardera kandidaten och konstatera vilkendera kandidaten som vid det andra valet har fått flest röster och blivit vald till borgmästare. Efter att ha konstaterat valresultatet ska centralvalnämnden underrätta fullmäktige och den som har valts till borgmästare om detta samt utfärda en kungörelse om valresultatet, som ska offentliggöras på det sätt som kommunens tillkännagivanden meddelas för kännedom. I kungörelsen ska det antal röster som vardera kandidaten har fått vid det andra valet anges.

11 b kap.

Kommundelsval

159 h §

Förrättande av kommundelsval

Kommundelsval ska förrättas i samband med kommunalval. Bestämmelser om kommundelsval finns i kommunallagen och i detta kapitel, och i tillämpliga delar tillämpas även det som i denna lag föreskrivs om kommunalval.

Vid kommundelsval används samma rösträtsregister som vid kommunalval. Utöver vad som föreskrivs i 18 § 2 mom. ska det i rösträtsregistret beträffande den röstberättigade antecknas uppgift om det delområde i vilket han eller hon är röstberättigad.

Vid kommundelsval förrättas förhandsröstning endast inom kommunen i fråga.

Den kommunala centralvalnämnden ska bestämma färgen på den röstsedel som används vid kommundelsvalet samt låta tillverka röstsedlar och sköta distributionen av dem till valförrättarna på de allmänna förhandsröstningsställena och vid hemmaröstning samt till valbestyrelser och valnämnder. På den röstsedel som används vid kommundelsvalet ska

namnet på delområdet anges. Vid kommunvalsval används i övrigt de handlingar som avses i 50 och 70 § och som används vid kommunalval.

159 i §

Uppställande av kandidater

ALTERNATIV 1:

Vid kommunvalsval får kandidater ställas upp av

- 1) partier,
- 2) röstberättigade som har bildat en valmansförening.

När kandidater ställs upp har två eller flera partier rätt att sluta sig samman till ett valförbund genom att komma överens om det sinsemellan. Två eller flera valmansföreningar har på motsvarande sätt rätt att bilda en gemensam lista.

Ett partis kandidat ställs upp av en i 149 § avsedd förening som företräder partiets personmedlemmar i kommunen.

För att bilda en valmansförening som ställer upp en kandidat vid kommunvalsval krävs minst tre röstberättigade invånare som är bosatta i delområdet i fråga.

ALTERNATIV 2:

Vid kommunvalsval får kandidater ställas upp av

- 1) partier,
- 2) röstberättigade som har bildat en valmansförening.

När kandidater ställs upp har två eller flera partier rätt att sluta sig samman till ett valförbund genom att komma överens om det sinsemellan. Två eller flera valmansföreningar har på motsvarande sätt rätt att bilda en gemensam lista.

Ett partis kandidat ställs upp av en i 149 § avsedd förening som företräder partiets personmedlemmar i kommunen.

För att bilda en valmansförening som ställer upp en kandidat vid kommunvalsval krävs minst tre röstberättigade invånare som är bosatta i delområdet i fråga.

Fullmäktige får trots vad som föreskrivs i 1–3 mom. besluta att endast röstberättigade som har bildat en valmansförening får ställa upp kandidater i kommunvalsval. Fullmäktiges beslut får verkställas innan det har vunnit laga kraft. Beslutet får dock inte börja verkställas, om förvaltningsdomstolen förbjuder verkställigheten.

159 j §

Kandidatansökningar och inlämnande av sådana

Kandidatansökan vid kommunvalsval ska innehålla

- 1) ett förslag till partiets eller valmansföreningens kandidatlista, där varje kandidats namn och titel, yrke eller syssla, som anges med högst två uttryck, ska nämnas i den ordning i vilken kandidaterna upptas i sammanställningen av kandidatlistorna; vid sidan av eller i stället för förnamnet kan användas ett allmänt känt tilltalsnamn eller förnamnet förkortat; kandidatansökan får inte innehålla några andra uppgifter om kandidaten, utom då sådana behövs för att precisera kandidatens identitet,
- 2) ett av varje kandidat undertecknat och med kandidatens personbeteckning försett samtycke till att ställa upp som kandidat för det parti eller den valmansförening som nominerat honom eller henne och samtycke till att ta emot ett uppdrag som ledamot av ett delområdesorgan samt en försäkran om att han eller hon inte vid samma kommunvalsval har samtyckt till att ställa upp som kandidat för något annat parti eller för någon annan valmansförening.

Ett partis kandidatansökan ska utöver det som anges i 1 mom. innehålla

- 1) ett meddelande från dem som har rätt att teckna partiets namn om att den förening på vars vägnar partiets valombud uppträder företräder partiets personmedlemmar i kommunen,

2) ett meddelande från den förening som företräder partiet med partiets valombuds och valombudets ersättares namn, personbeteckning och kontaktinformation samt fullmakt av föreningen för partiets valombud och valombudets ersättare.

En valmansförenings kandidatansökan ska utöver det som anges i 1 mom. innehålla

- 1) valmansföreningens stiftelseurkund,
- 2) valombudets och valombudets ersättares namn, personbeteckning och kontaktinformation.

Valombudet ska datera och underteckna kandidatansökan och försäkra att kandidaterna är valbara. Valmansföreningens valombud ska dessutom försäkra att valmansföreningens medlemmar själva har undertecknat stiftelseurkunden.

Ansökan om att en kandidat ska tas upp i sammanställningen av kandidatlistorna för kommundelsvalet ska av valombudet lämnas in till den kommunala centralvalnämnden senast den 40 dagen före valdagen före klockan 16.

159 k §

Myndighetsuppgifter vid kandidatuppställning och resultaträkning

Den kommunala centralvalnämnden sköter i fråga om samtliga kommundelsval i kommunen myndighetsuppgifterna vid kandidatuppställning samt räkningen av de röstsedlar som getts in vid förhandsröstningen, kontrollräkningen av de röstsedlar som getts in vid röstningen på valdagen och fastställandet av resultatet.

188 §

Kostnadsfördelningen mellan valmyndigheterna

Justitieministeriet svarar för

- 1) kostnaderna för rösträttsregistret, det riksomfattande kandidatregistret och registret över röstningsställena samt för justitieministeriets andra datasystem och rösträkningsprogram som används vid val,
- 2) kostnaderna för att tillverka och sända meddelandekort till de röstberättigade,
- 3) kostnaderna för tillverkning av röstsedlar, vallängder och andra valhandlingar samt valstämplar, förseglingshjälpmedel och valurnor samt för att sända dem till de kommunala centralvalnämnderna,
- 4) kostnaderna för postning av de i 62 § nämnda ytterkuvert som används vid förhandsröstning,
- 5) kostnaderna för att ordna förhandsröstning utomlands,
- 6) valkrets nämndernas utgifter.

Varje kommun svarar för kostnaderna för den kommunala centralvalnämnden, valnämnderna, valbestyrelserna, valförrättarna på de allmänna förhandsröstningsställena och vid hemmaröstning samt för andra än i 1 mom. avsedda kostnader som föranleds av att val förrättas. Vid andra val än kommunalval betalar justitieministeriet som engångsersättning till kommunen ett belopp som ministeriet fastställer för varje kommuninvånare som har rösträtt i valet.

Vid borgmästarval och kundval svarar kommunen dessutom för kostnaderna för att tillverka och sända röstsedlar. Vid det andra valet vid borgmästarval svarar kommunen även för de kostnader som avses i 1 mom. 1 och 4 punkten. Om kommunen beslutar att förrätta ett nytt borgmästarval enligt 44 b § 3 mom. i kommunallagen, svarar den för alla kostnader som föranleds av valet.

Andra myndigheter svarar för andra än i 1 mom. nämnda kostnader som föranleds av att de utför de uppgifter som hör till dem.
